

Türk Devletleri Teşkilatı'nda Göç Yönetimi: Mevcut Durum, Bölgesel Dinamikler ve Gelecek Perspektifleri

Halil Emre Deniş¹

Fatih Demircioğlu²

Özet

Bu bölüm, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) üye ülkelerinde göç olgusunu demografik, ekonomik, siyasi ve güvenlik boyutlarıyla bütüncül bir çerçevede incelemektedir. İlk olarak TDT ülkelerindeki göçün genel görünümünü ele alınarak demografik eğilimler, göç akımları, bölgesel göç baskıları ve işgücü hareketliliği değerlendirilmiştir. Ardından, ortak politikalar, kurumsal belgeler, düzensiz göçle mücadele, sınır güvenliği ve insani yardım alanlarında TDT'nin geliştirdiği iş birliği süreçleri analiz edilmiştir. Bölümün ikinci kısmında göç ile bölgesel güvenlik arasındaki ilişki; Afganistan kaynaklı hareketlilik, Rusya-Ukrayna savaşının yarattığı nüfus akımları ve Orta Asya'da artan iklim göçü riski bağlamında incelenmektedir. Sonraki bölümde ise TDT'nin geleceğine dair öngörüler ve senaryolar sunularak kurumsal derinleşme ihtiyacı, ortak göç ajansı kurulması potansiyeli, dijital göç sistemleri ve 2030-2050 dönemine ilişkin göç trendleri tartışılmaktadır. Sonuç olarak çalışma, TDT'nin göç yönetiminde giderek artan bir koordinasyon kapasitesi geliştirdiğini; ancak bölgesel göç dinamiklerinin TDT ülkeleri açısından hem fırsatlar hem de kırılganlıklar barındırdığını ortaya koymaktadır.

- 1 Doç. Dr., Hakkari Üniversitesi, İİBE, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, halilemredenise@hakkari.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9830-5624
- 2 Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, İİBE, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, fatihdemircioglu@hakkari.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7057-0795

1. Giriş

Küreselleşme, teknolojik dönüşüm, demografik dalgalanmalar ve bölgesel çatışmaların eş zamanlı etkileri, 21. yüzyılda göç olgusunu uluslararası sistemin en dinamik ve en kırılgan alanlarından biri hâline getirmiştir (Triandafyllidou, 2025, s. 3; Çiçek & Taylan, 2021, s. 225). Göç hareketlerinin niteliği ve niceliği, yalnızca bireylerin yer değiştirme motivasyonlarıyla sınırlı kalmamakta; ülkelerin ekonomik yapıları, güvenlik ortamları, dış politikaları ve bölgesel işbirliği modelleri üzerinde derin etkiler yaratmaktadır (Betts, 2011, s. 12; Arslan, 2021, s. 25; Turan, 2023a, s. 622). Bu bağlamda, uluslararası ve bölgesel örgütlerin göç yönetimindeki kurumsal kapasitesi, günümüz uluslararası ilişkiler literatüründe giderek daha fazla önem kazanan bir inceleme alanı olarak öne çıkmaktadır. Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) da bu eğilimin somutlaştığı bölgesel örgütlerden biridir. Coğrafi konumu, tarihsel bağları, sosyo-kültürel ağları ve ekonomik etkileşim kapasitesi nedeniyle TDT; Asya, Orta Doğu ve Avrupa arasında şekillenen göç rotalarının merkezinde yer almakta ve bölgesel göç yönetiminin kritik aktörlerinden biri hâline gelmektedir (Betts, 2011, s. 48).

TDT üyesi devletler, tarihsel olarak hem göç veren hem göç alan hem de transit nitelik taşıyan ülkelerden oluşmaktadır (Özsoy, 2023, s. 42). Bu durum, teşkilatın göç yönetimini çok boyutlu bir çerçeve içinde ele almasını zorunlu kılmaktadır (IOM, 2024, s. 7). Nitekim mevcut araştırmalar, TDT coğrafyasındaki göçün demografik eğilimler, işgücü hareketliliği, bölgesel çatışmalar ve insani krizler gibi çok çeşitli faktörlerden etkilendiğini göstermektedir (IOM, 2024, ss. 41–43; World Bank, 2022). Yüklediğiniz çalışmada da vurgulandığı üzere, TDT ülkelerindeki göçün genel görünümü; demografik dönüşüm, bölgesel baskılar, düzensiz göç akımları ve ekonomik entegrasyon süreçleriyle şekillenmektedir (Yılmaz, Tamam ve Cengiz, 2024, s. 3). Dolayısıyla teşkilatın göç politikalarının analiz edilmesi, yalnızca üye devletlerin ulusal çıkarlarının değil; aynı zamanda Avrasya'nın geniş bir bölümünde istikrar, güvenlik ve kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından da önem taşımaktadır (Ertuğrul, 2022, s. 60; World Bank, 2022).

Göçün aynı anda hem fırsatlar hem de kırılganlıklar barındıran bir olgu olması (Turan, 2023b, s. 337), TDT ülkeleri açısından çift yönlü bir dinamik doğurmaktadır. Bir yandan genç ve hareketli nüfusun ekonomik kalkınmaya katkı potansiyeli bulunmaktadır (Bloom, Canning ve Sevilla, 2003, s. 14); diğer yandan bölgesel istikrarsızlıklar, düzensiz göç baskıları ve sınır aşan tehditler göç yönetimini güvenlileştirilmiş bir alan hâline getirmektedir (Huysmans, 2000, s. 752–754; Arslan, 2024, s. 18). Afganistan kaynaklı nüfus hareketliliği, Rusya–Ukrayna Savaşı sonucunda ortaya çıkan yeni göç

dalgaları ve Orta Asya’da giderek artan iklim göçü riskleri; TDT coğrafyasında göç güvenliği bağlantısını daha belirgin bir şekilde ön plana çıkarmaktadır (UNHCR, 2021). Bu gelişmeler, teşkilatın göç yönetimine ilişkin kurumsal kapasitesinin stratejik bir öncelik olarak yeniden değerlendirilmesi ihtiyacını güçlendirmektedir (IOM, 2023b, s. 7; UNHCR, 2022, s. 3).

TDT’nin son yıllarda göç yönetimi konusunda kurumsallaşma yönünde attığı adımlar, bu alanda ortak standartlar geliştirme iradesinin giderek güçlendiğini göstermektedir. Çeşitli zirve bildirgelerinde, ortak politika belgelerinde ve uzman toplantılarında; düzensiz göçle mücadele, sınır güvenliği, insani yardım, bilgi paylaşımı ve işgücü hareketliliği konularında iş birliğini artırmaya yönelik hedefler ortaya konmuştur. TDT’nin bu alanlardaki ortak politikalar geliştirme eğilimi, örgütün göç yönetiminde koordinasyon kapasitesinin giderek arttığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, bölgesel dinamiklerin karmaşıklığı ve üye devletlerin farklı ekonomik-siyasal profilleri, teşkilatın göç alanında bütüncül ve sürdürülebilir bir çerçeve geliştirmesi önündeki zorlukları korumaktadır (Geddes, Vera Espinoza, Hadj-Abdou ve Brumat, 2019).

Günümüzde göç yönetimi yalnızca sınır kontrolü, güvenlik mekanizmaları veya insani yardım çerçevesine indirgenemeyecek kadar geniş bir politika alanı hâline gelmiştir. Dijital göç sistemleri, yapay zekâ destekli sınır teknolojileri, nitelikli işgücü dolaşımı, diaspora politikaları, iklim değişikliği kaynaklı hareketlilik ve bölgesel ekonomik entegrasyon; çağdaş göç yönetimi yaklaşımlarının ayrılmaz bileşenleridir. TDT’nin geleceğe yönelik öngörütleri arasında ortak göç ajansı kurulması, dijital uyumluluk altyapılarının geliştirilmesi ve 2030-2050 dönemine yönelik stratejik senaryoların oluşturulması gibi ileri düzey kurumsallaşma hedeflerinin yer alması, teşkilatın bu alanı yalnızca bir güvenlik meselesi olarak değil, aynı zamanda bölgesel kalkınma ve iş birliği fırsatı olarak gördüğünü göstermektedir (Arya, Nardon ve Riyadh, 2022).

Bu giriş bölümünün amacı, TDT bağlamında göç olgusunu çok katmanlı bir perspektifle ele alarak bölgesel dinamikleri, kurumsal gelişimi ve geleceğe yönelik eğilimleri akademik bir çerçevede tartışmaya açmaktır. Çalışma, göçün TDT ülkeleri açısından neden stratejik bir politika alanı hâline geldiğini, bu alandaki mevcut eğilimleri ve karşılaşılan temel zorlukları ortaya koymayı hedeflemektedir. Göç yönetimine ilişkin kuramsal yaklaşımlar, bölgesel iş birliği modelleri ve uluslararası örgütlerin artan rolü ışığında TDT’nin konumunun değerlendirilmesi hem literatür açısından hem de politika yapıcılar için anlamlı katkılar sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın izleyen bölümlerinde; göçün genel görünümü, bölgesel güvenlik bağlantıları, kurumsal iş birliği mekanizmaları ve geleceğe yönelik senaryolar derinlemesine

incelenecek, TDT'nin göç yönetiminde üstlenebileceği rol çok yönlü biçimde analiz edilecektir (Rayp vd., 2021).

2. TDT Ülkelerinde Göçün Genel Görünümü ve Göç Yönetimi

Türk Devletleri Teşkilatı coğrafyası, tarihsel bağlar, dil ve kültür yakınlığı kadar, birbirinden farklı sosyoekonomik yapılar, demografik profiller ve jeopolitik pozisyonlarla karakterizedir; bu heterojenlik, göç olgusunun hem niteliğini hem de yönetilme biçimini derinlemesine şekillendirir. TDT üyesi ülkelerin bir kısmı nispeten genç nüfus yapısına sahip olup önemli bir işgücü potansiyeli taşıırken, diğerleri demografik dönüşüm ve göç kaynaklı yaşlanma ya da nüfus azalması gibi farklı eğilimler göstermektedir. Genç nüfus, doğru politikalar ve istihdam olanaklarıyla ekonomik büyüme ve yenilik için fırsat sağlayabiliyorsa da işsizlik, düşük ücretler ve sosyal hizmetlerin yetersizliği gibi yapısal sorunlar, özellikle gençler arasında göç eğilimini tetiklemektedir. Buna karşılık, nüfusu görece yaşlanan ve nitelikli işgücüne ihtiyaç duyan bazı TDT üyesi ülkeler, dışarıdan işgücü çekme ya da diaspora ile etkileşimi güçlendirerek demografik dengesizlikleri dengeleme arayışındadır. Bu nedenle demografik eğilimler, bölge içi ve bölge dışı yönlü göç akımlarının hem kaynağı hem de hedefi olarak TDT ülkelerinin göç politikalarına temel teşkil etmektedir (Kuldasheva, 2024, s. 167; UNFPA, 2025, s. 4).

Göç akımları ve temel dinamikler bakımından TDT coğrafyası, bir yandan uzun vadeli emek göçü rotalarıyla tanımlanırken, diğer yandan transit geçişler, mülteci akımları ve geri dönüş hareketleriyle de şekillenmektedir. Ekonomik motivasyonla gerçekleşen işgücü hareketliliği; düşük gelir düzeyli kırsal alanlardan kentsel merkezlere, küçük ekonomilerden daha büyük veya istihdam fırsatları olan ülkelere doğru yoğunlaşmaktadır. Son yıllarda Rusya'da yaşanan ekonomik dalgalanmalar ve 2022 sonrası gelişmeler, özellikle Orta Asya ülkelerine yönelik yeni yönelimler ve geri dönüşler yaratmış; bazı ülkeler yüksek vasıflı göç alırken, diğerleri düşük vasıflı işgücü kaybı veya remittans gelirlerinin azalması gibi ekonomik sarsıntılarla karşılaşmıştır. Afganistan kaynaklı hareketlilik, beklendiği kadar büyük ölçekli bir toplu göç dalgası yaratmamış olsa da sınır komşularında ve bölgedeki bazı TDT ülkelerinde korunma, geçici barınma ve entegrasyon konularını gündeme taşımıştır; aynı şekilde Rusya - Ukrayna savaşı, bölgedeki nüfus hareketliliğini yeni yönlere çekmiş ve demografik dengeler üzerinde beklenmedik etkiler oluşturmuştur. Bu çok katmanlı dinamikler, göçün sürekliliğini ve yönünü kilometre taşlarıyla değil, birbirini etkileyen ekonomik, güvenlik ve çevresel faktörlerin iç içe geçtiği bir süreç olarak anlamayı gerektirir (IOM, 2022, s. 45; UNHCR, 2023, s. 12).

Bölgesel göç baskıları ele alındığında, TDT coğrafyası büyük ölçüde üç ana kaynaktan etki almaktadır: çatışma ve istikrarsızlıklar, ekonomik kırılganlıklar ve iklim kaynaklı çevresel bozulma. Afganistan'daki uzun süreli krizin ve 2021 sonrası derinleşen insani sıkıntıların yarattığı hareketlilik, Orta Asya hattında hem transit hem de kısa dönemli ikamet taleplerini beraberinde getirmiştir; buna ek olarak bir devletin iç krizinin komşu ülkelerde güvenlik ve ekonomik baskı yaratma potansiyeli, bölgesel göç yönetimini savunma ve dayanıklılık ekseninde yeniden kurgulamayı zorunlu kılmaktadır. Ekonomik kırılganlıklar, özellikle dışa bağımlı remittans ekonomilerine sahip bazı TDT üyelerinde sosyal ve makroekonomik dalgalanmaları tetikleyebilmekte, bu da göç verilerini ve politik öncelikleri etkileyen bir baskı unsuru oluşturmakta; örneğin, ana gelir kaynağı olarak yurt dışı işçi gelirlerine dayanan hane halkları, uluslararası işgücü talebindeki değişimlere karşı son derece hassastır. İklim değişikliğinin etkileri ise Orta Asya'da kuraklık, su kaynaklarının azalışı ve buzulların geri çekilmesi gibi olgularla kendini göstererek kırsal alanlarda geçim kaybına, tarım verimliliğinin düşmesine ve dolayısıyla iç göç ile kentsel baskılarda artışa yol açmaktadır. Bu baskılar, zaman içinde bölgede iklim kaynaklı göçün daha belirgin bir politika alanı hâline gelmesine neden olmaktadır (FAO, 2023, s. 78; IOM, 2022, s. 101).

TDT içinde ortak politikalar ve kurumsal belgeler alanında son dönemde gözlenen canlanma, göç meselelerinin kolektif olarak ele alınmasına yönelik bir arayışın göstergesidir. Teşkilatın iş birliği gündeminin bir parçası olarak göçe ilişkin mekanizmaların geliştirilmesi, üyeler arasında hukuki uyum, bilgi paylaşımı, acil durum koordinasyonu ve göçmen haklarının korunması gibi çok yönlü hedefleri içermektedir. Pratik düzeyde bu yaklaşımlar, kriz anlarında sınır geçişleri ve bekleme alanlarında birlikte hareket etme, geçici ikamet kolaylıkları sağlama ve idari cezalandırmalardan kaçınma gibi uygulamaları kapsayabilmektedir. Bununla birlikte, üye ülkelerin farklı idari kapasiteleri, hukuki çerçeveleri ve iç politik öncelikleri, ortak belgelerin uygulanabilirliğini sınırlandırmakta ve TDT bünyesindeki ortak politikaların derinleşmesi için üst ölçekli kurumsal kapasite inşasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Triandafyllidou, 2025, s. 112; Geddes, Vera Espinoza ve Hady-Abdou, 2019, s. 45).

Düzensiz göç, sınır güvenliği ve insani yardım boyutları, TDT ülkelerinin göç yönetiminde birlikte ele almak zorunda olduğu diğer temel alanlardır. Düzensiz geçişler, insan kaçakçılığı ve sınır güvenliğini hedef alan tehdit algıları, üye devletleri kolluk ve sınır yönetimi kapasitesini artırmaya yöneltirken, bu yaklaşım çoğu zaman insani koruma gereklilikleriyle gerilim yaşamaktadır. Etkili bir göç yönetimi, sınır güvenliğini güçlendirirken aynı zamanda korunmaya muhtaç kişilerin ihtiyaçlarını karşılayacak esnek ve insan hakları temelli

mekanizmalar oluşturmaya zorunlu kılar. Bu denge, uluslararası kuruluşlar ve bölgesel aktörlerle koordinasyonu, acil insani müdahale kapasitelerinin geliştirilmesini ve göç yolları üzerindeki korunma boşluklarının azaltılmasını gerektirir. Pratikte, TDT coğrafyasında insani yardım aktörleri ile devlet kurumları arasındaki iş birliği, geçici barınma, temel hizmetlerin sağlanması ve kayıt altına alma süreçleri açısından kritik öneme sahiptir (IOM, 2022, s. 134; UNHCR, 2023, s. 21).

İşgücü hareketliliği ve ekonomik entegrasyon hem TDT ülkeleri arasında hem de bölge ile daha geniş küresel işgücü pazarları arasında yoğun bir ilişki ağı kurmaktadır. İşgücü göçü hem gönderici hem de alıcı ülkeler için ekonomik faydalar sunarken, nitelik uyumsuzlukları, kayıt dışı istihdam ve çalışma haklarının korunması konularında yeni düzenleyici ihtiyaçlar ortaya koymaktadır. Birçok TDT üyesi, yurtdışına göç etmiş vatandaşlarından elde edilen döviz gelirlerine önemli ölçüde bağımlıdır; bu durum, göç politikalarının mikro ve makro düzeyde ekonomik istikrar için stratejik önem taşımasını sağlar. Öte yandan, göçmenlerin sosyal uyumunu destekleyen işgücü entegrasyon programları, mesleki eğitim ve sertifika denkliği mekanizmaları, hem göçmenlerin ekonomik katkısını maksimize etmek hem de sosyal gerilimleri minimize etmek açısından önceliklidir. Bölgesel ticaret ve yatırım ilişkilerinin derinleşmesi, işgücü dolaşımını kolaylaştırabileceği gibi, emek piyasalarında yeni sektörlerde ortak planlama ve nitelikli işgücü yetiştirme ihtiyacını da beraberinde getirir (OECD, 2022, s. 58; World Bank, 2024, s. 92).

TDT bölgesinde göç yönetimi, bir yandan acil ve güvenlik odaklı müdahaleler gerektirirken, diğer yandan uzun vadeli kalkınma, insan sermayesi gelişimi ve kurumsal iş birliğini kapsayan bütüncül stratejiler talep etmektedir. Bu bağlamda, demografik eğilimlerin izlenmesi, göç akımlarının çok katmanlı nedenlerinin anlaşılması, bölgesel baskıların öngörülmesi, ortak politika araçlarının işletilmesi, düzensiz göçle mücadelede insan odaklı yaklaşımların benimsenmesi ve işgücü hareketliliğinin düzenlenmesi; TDT üyesi ülkelerin hem ulusal çıkarlarını koruyan hem de bölgesel dayanıklılığı güçlendiren bir göç yönetişimi inşa etmeleri için birbirini tamamlayan önceliklerdir. Bu önceliklerin hayata geçirilmesi, güçlü veri altyapıları, hukuki uyum, kapasite geliştirme, sivil toplum ve uluslararası aktörlerle etkin iş birliğini zorunlu kılmaktadır; aksi halde, göç dinamikleri hem fırsatların kaçırılmasına hem de bölgesel kırılganlıkların derinleşmesine yol açabilir.

3. Güvenlik, İstikrar ve Göç İlişkisi

Göç ve güvenlik ilişkisi, modern uluslararası sistemin en karmaşık ve çok yönlü alanlarından birini oluşturmakta; özellikle Avrasya'nın jeopolitik

açıdan hassas bölgelerinde bu ilişki daha da belirgin bir hâl almaktadır. Türk Devletleri Teşkilatı coğrafyası, birbirine eklemlenen güvenlik riskleri, sınır aşan çatışmalar ve sosyoekonomik kırılmalıklar nedeniyle göç akımlarının hem kaynağı hem de rotası konumundadır. Bu nedenle göç, TDT ülkelerinde yalnızca demografik ve ekonomik sonuçlar doğuran bir toplumsal olgu değil, aynı zamanda bölgesel istikrarı doğrudan etkileyen stratejik bir meseledir. Göç yönetiminin güvenlikle ilişkili boyutları incelendiğinde; bölgesel tehditler, büyük ölçekli yerinden edilmelere yol açan çatışmalar ve çevresel değişimlerin tetiklediği hareketlilik süreçlerinin TDT coğrafyasında birbirini tamamlayan parametreler hâlinde ortaya çıktığı görülmektedir (Betts ve Collier, 2017, s. 12; Zetter, 2020, s. 85).

TDT ülkelerinin bulunduğu bölge, tarihsel olarak rekabet eden güçlerin, etnik çatışmaların ve jeopolitik kırılmalıkların kesişim noktası olmuştur. Bu nedenle bölgesel güvenlik riskleri, göçün niteliğini, yönünü ve şiddetini belirleyen en kritik faktörlerden biridir. Orta Asya'da sınırların büyük kısmı Sovyet döneminin idari bölünmelerinden kalma olduğundan, etnik topluluklar coğrafi olarak birbirine karışmış durumdadır. Bu durum, sınır bölgelerinde ortaya çıkan her türlü siyasal gerilimin, insani hareketlilik üzerinde doğrudan etki yaratmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla göç, TDT ülkeleri için sadece sosyal bir dönüşüm meselesi değil; aynı zamanda sınır güvenliği, terörle mücadele, organize suç ve insan kaçakçılığıyla doğrudan ilişkili çok katmanlı bir güvenlik problemidir. Bölgedeki düzensiz göç güzergâhları, uyuşturucu ticaretinden yasa dışı silah akışına kadar uzanan geniş bir güvenlik yelpazesinin parçası hâline gelmiştir. Özellikle uzun ve çetin arazi koşullarına sahip sınır hatları, devlet otoritelerinin etkin kontrolünü zorlaştırmakta ve suç şebekelerinin hareket kabiliyetini artırarak güvenlik risklerini daha da derinleştirmektedir (ICG, 2021, s. 9; UNODC, 2022, s. 47).

Güvenlik ortamını şekillendiren en önemli unsurlardan biri, Afganistan kaynaklı hareketliliklerdir. Afganistan, uzun yıllardır istikrarsızlığın süreklileştiği bir alan olup, çatışmalar, ekonomik çöküş, siyasi belirsizlik ve toplumsal baskılar nedeniyle kitlesel göç dalgalarının kaynağı olmayı sürdürmektedir. TDT ülkelerine yönelik Afgan göçü, yalnızca insani kaygılarla değil, aynı zamanda güvenlik yönleriyle de değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Afganistan'da radikal unsurların hâlâ etkin olması, sınır aşan tehditlerin sürmesi ve komşu ülkelere doğru istikrarsız bir göç akımının devam etmesi, TDT ülkelerinin sınır kontrolü ve istihbarat kapasitesini doğrudan ilgilendirmektedir. Afgan göçmenlerin bir kısmı geçici koruma veya insani nedenlerle bölgeye yönelirken, bir kısmı da Orta Asya'yı transit güzergâh olarak kullanarak daha batıya ulaşmayı hedeflemektedir. Bu durum, göç akımlarının yönetimini güçleştirirken, aynı zamanda insan kaçakçılığı ağlarının genişlemesine ve düzensiz göç rotalarının

çeşitlenmesine zemin hazırlamaktadır. Afganistan'daki gelişmelerin bölgesel yansımaları, göç-güvenlik ilişkisinin sadece bir sonuç değil, aynı zamanda uzun vadeli stratejik planlama gerektiren bir süreç olduğunu göstermektedir (UNHCR, 2023, s. 28; ICG, 2021, s. 15).

Göç açısından benzer şekilde etkili olan diğer bir unsur ise Rusya-Ukrayna çatışmasıyla ortaya çıkan nüfus hareketliliğidir. Savaşın neden olduğu kitlesel yerinden edilme, sadece Avrupa ve Karadeniz havzasını değil, aynı zamanda TDT ülkelerini de farklı şekillerde etkilemiştir. Rusya'dan zorunlu göç eden veya mobilize edilen nüfusun hareketliliği; Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi ülkelere doğru yoğunlaşmış, kısa süre içerisinde büyük demografik dalgalanmalar ortaya çıkmıştır. Bu akımlar, göçün ekonomik etkilerinin yanı sıra güvenlik, sosyal uyum ve politika hâkimiyeti açısından da yeni tartışmalar doğurmuştur. Rusya-Ukrayna savaşının belirsizliği sürdüğü müddetçe, bölgedeki nüfus hareketliliğinin devam etmesi beklenmektedir. Bu durum, TDT ülkelerinin göç yönetimi kapasitesinin geliştirilmesini, sınır geçişlerinin izlenmesini ve istikrarsızlığın yaratabileceği olası sosyopolitik etkilerin azaltılmasını zorunlu kılmaktadır (World Bank, 2023a, s. 101; IOM, 2023a, s. 22).

Göç-güvenlik ilişkisinin geleceğine yön veren unsurlardan biri de giderek güçlenen iklim göçü potansiyelidir. İklim değişikliğinin en belirgin etkilerini hisseden bölgelerden biri Orta Asya'dır. Su kaynaklarının azalması, sıcaklık artışları, çölleşme, buzulların geri çekilmesi ve tarım üretkenliğinin keskin biçimde düşmesi, kırsal nüfus üzerinde ciddi baskı yaratmaktadır. Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı bölgelerde gelir kaybı ve yaşam koşullarının kötüleşmesi, iç göçü hızlandırmakta; kentsel alanlarda sosyal baskı ve altyapı sorunlarını artırmaktadır. Orta ve uzun vadede iklim koşullarının ağırlaşması, bazı bölgelerde ulus aşan göç potansiyeli doğurabilir. Özellikle su krizinin derinleşmesi, ülkeler arasında gerilimleri tetikleyebileceği gibi, çevresel nedenlerle zorunlu göçün artması ihtimalini de güçlendirmektedir. İklim kaynaklı göç, geleneksel güvenlik anlayışının dışına çıkan yeni bir güvenlik boyutu olarak, TDT'nin politika planlamasında giderek daha merkezi bir konuma oturmaktadır (Tacoli vd., 2015, s. 45; UNDRR, 2022, s. 77).

Genel olarak değerlendirildiğinde, göç, TDT ülkelerinde güvenlik ve istikrarı etkileyen çok yönlü bir olgudur. Bölgesel çatışmalar, ekonomik dalgalanmalar, sınır aşan suç şebekeleri, iklim krizi ve politik istikrarsızlıklar, göç dinamiklerini sürekli olarak yeniden şekillendirmekte; bu durum ülkelerin göç yönetimi kapasitesinin stratejik bir alan olarak güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. TDT açısından göç hem ulusal güvenlik politikaları hem de bölgesel iş birliği için kritik bir konudur. Bu nedenle etkin bir göç yönetimi, yalnızca sınır güvenliğini

artırmaya değil, aynı zamanda insani yardım mekanizmalarının geliştirilmesine, ekonomik dayanıklılığın güçlendirilmesine ve iklim uyum politikalarının kurumsallaştırılmasına yönelik bütüncül yaklaşımlar gerektirmektedir.

4. Geleceğe Yönelik Öngörüler ve Senaryolar

Türk Devletleri Teşkilatı'nın geleceğinde göç yönetimi, bölgesel jeopolitiğin dönüşümü, sosyal ve ekonomik yapının değişimi ile dijital teknolojilerin gelişimi gibi unsurların kesiştiği stratejik bir alan olarak önem kazanmaktadır. Önümüzdeki yıllarda TDT coğrafyasında göçün niteliği, yönetim biçimleri ve kurumsal yönetim kapasitesi, yalnızca mevcut sorunlara verilen tepkilerle değil, aynı zamanda uzun vadeli bölgesel vizyonla şekillenecektir. Bu bağlamda teşkilatın geleceğine ilişkin öngörüler hem kurumsal derinleşmenin hem de teknolojik uyumun belirleyici olduğu çok boyutlu bir perspektif sunmaktadır.

Geleceğe dönük değerlendirmelerde ilk olarak kurumsal derinleşme ve entegrasyon gerekliliği öne çıkmaktadır. Teşkilatın son yıllarda artan iş birliği mekanizmaları, göç alanında ortak bir politika altyapısının gelişebileceğine dair önemli ipuçları vermektedir. Ancak uzun vadeli bir kurumsallaşma için mevcut yapıların daha bütüncül bir modelle desteklenmesi gerekir. Bu kapsamda TDT'nin önündeki temel senaryolardan biri, göç yönetimini savunma, ekonomi, ulaştırma ve dijitalleşme gibi diğer iş birliği alanlarıyla entegre eden daha kapsamlı bir çerçeve oluşturmaktır. Üye devletlerin farklı sosyo-ekonomik seviyeleri, değişken demografik yapıları ve farklı ulusal güvenlik öncelikleri dikkate alındığında, kurumsal entegrasyonun kademeli bir şekilde ilerlemesi muhtemeldir. Bu süreçte ortak prosedürlerin geliştirilmesi, istatistik ve veri paylaşım mekanizmalarının uyumlaştırılması, göç politikalarının uzun vadeli stratejik belgelerde daha geniş yer bulması ve göç konusunun zirve kararlarının düzenli bir parçası hâline gelmesi beklenmektedir. Ayrıca TDT, dış ilişkilerinde de göçü bir stratejik araç olarak kullanarak bölgesel istikrar vizyonunu güçlendirebilir; özellikle Orta Asya'da su güvenliği, enerji iş birlikleri ve ticaret koridorları gibi alanlarda göçün etkilerini göz önünde bulunduran ortak planlama süreçleri önem kazanabilir (Betts ve Collier, 2017, s. 204; Scholten, 2021, s. 318).

Bir diğer önemli alan olan ortak göç ajansı ve dijital sistemler, TDT'nin geleceğinde belirleyici bir dönüşüm potansiyeli taşımaktadır. Günümüzde göç yönetimi, yalnızca fiziksel sınır kontrolüyle sınırlı olmaktan çıkmış; biyometrik kayıtlar, dijital kimlik sistemleri, yapay zekâ tabanlı risk analizleri ve sınır ötesi veri paylaşımlarıyla çok daha ileri bir yapıya evrilmiştir. TDT'nin bu gelişmelere uyum sağlayabilmesi için ortak bir göç ajansı kurulması, bölge genelinde göç süreçlerinin eşgüdümlü biçimde yönetilmesine olanak

sağlayabilir. Böyle bir ajans, üye ülkeler arasında veri ortaklığı, ortak eğitim programları, sınır güvenliği kapasite geliştirme faaliyetleri ve düzensiz göçle mücadelede koordinasyon gibi işlevleri üstlenebilir. Ayrıca dijital göç yönetimi altyapılarının uyumlaştırılması, bölgede güvenilir ve hızlı bilgi akışı sağlayarak hem güvenlik risklerinin azaltılmasına hem de işgücü hareketliliğinin daha verimli yönetilmesine katkıda bulunabilir. Yapay zekâ destekli analiz araçlarının kullanımı, göç akımlarının erken uyarı sistemleriyle izlenmesi, sınır geçişlerinin e-göç platformları üzerinden dijital olarak doğrulanması ve göçmenlere yönelik hizmetlerin elektronik ortamda sunulması gibi yenilikçi uygulamalar, TDT'nin gelecekteki kapasite artışını belirgin şekilde destekleyecektir. Bu gelişmeler aynı zamanda bölgedeki devletler arası entegrasyonun teknik altyapısını güçlendirerek uzun vadeli bir kurumsallaşma için somut bir temel oluşturabilir (Papademetriou & Sumption, 2019, s. 14; Cooper, 2020, s. 485).

Geleceğin göç dinamiklerini şekillendirecek bir diğer kritik boyut ise 2030-2050 göç trendleridir. Bu dönemde TDT ülkeleri hem iç hem de dış kaynaklı önemli demografik değişimlerle karşı karşıya kalacaktır. Orta Asya'da genç nüfusun büyüklüğü devam ederken, bazı bölgelerde şehirleşme hızının artması ve kırsal alanlardaki ekonomik fırsatların azalması, iç göçün yoğunlaşmasına neden olabilir. Aynı zamanda küresel ölçekte yaşlanma eğilimi gösteren ekonomiler, özellikle nitelikli işgücüne ihtiyaç duyacak ve bu durum TDT ülkelerinden dış işgücü göçünü güçlendirebilir. Bununla birlikte uluslararası rekabetin artması, bölge ülkelerini nitelikli göçmen çekme politikaları geliştirmeye zorlayabilir. 2030 sonrasında iklim değişikliğinin etkilerinin derinleşmesi beklenmektedir; bu durum Orta Asya'da su kıtlığı, çölleşme ve tarımsal üretimde dalgalanmalar nedeniyle hem kırsal nüfus hareketliliğini hem de sınır aşan göç akımlarını artırabilir. Ayrıca Afganistan başta olmak üzere bölgesel krizlerin uzun vadeli etkilerinin sürmesi, siyasi istikrarsızlık odaklı göç hareketlerinin devam edebileceğini göstermektedir. TDT ülkeleri açısından 2050 ufkuna gelindiğinde, göç yönetiminin yalnızca güvenlik değil, aynı zamanda ekonomik büyüme, sosyal uyum, altyapı planlaması ve çevresel sürdürülebilirlik politikalarına entegre edilmiş bir şekilde ele alınması kaçınılmaz olacaktır (World Bank, 2023b, s. 7; Tacoli & McGranahan, 2015, s. 45).

Tüm bu öngörüler çerçevesinde, TDT'nin gelecekte göç alanında karşılaşılabilecek fırsatlar ve riskler arasında hassas bir denge kurulması gerekecektir. Kurumsal yapının güçlendirilmesi, dijital uyumun sağlanması, insani ve güvenlik temelli yaklaşımların dengelenmesi ve uzun vadeli stratejik planlama kapasitesinin geliştirilmesi, teşkilatın 21. yüzyılın değişen göç dinamiklerine başarılı bir şekilde uyum sağlayabilmesi açısından belirleyici olacaktır. Göçün gelecekte TDT için yalnızca yönetilmesi gereken bir zorunluluk değil, aynı zamanda ekonomik kalkınmayı destekleyen, bölgesel iş birliğini güçlendiren

ve Avrasya'nın bütünleşmesini hızlandıran bir fırsatlar alanına dönüşmesi mümkündür; ancak bu dönüşüm, güçlü politik irade, bütüncül strateji ve sürdürülebilir kurumsal kapasite gerektirir.

5. Sonuç

Türk Devletleri Teşkilatı, küresel ve bölgesel ölçekte giderek karmaşıklaşan göç dinamiklerinin merkezinde yer alan bir coğrafyada konumlanmış olması nedeniyle, göç yönetimini stratejik bir politika alanı olarak ele almak zorunda olan bölgesel bir yapıdır. Teşkilat üyesi ülkeler, tarihsel olarak çeşitli göç türlerinin hem kaynağını hem de hedefini oluşturan, aynı zamanda geniş Avrasya koridorunun kritik geçiş noktalarında bulunan devletlerdir. Bu gerçeklik, TDT'nin göç konusundaki kurumsal yaklaşımının hem ulusal çıkarlarla hem de bölgesel güvenlik, ekonomik entegrasyon ve toplumsal istikrar gibi çok boyutlu dinamiklerle doğrudan ilişkili olmasını kaçınılmaz kılar.

Çalışmanın önceki bölümlerinde ayrıntılı biçimde ele aldığımız gibi, TDT ülkelerindeki göçün genel görünümü demografik eğilimler, ekonomik ihtiyaçlar, bölgesel baskılar, işgücü hareketliliği ve düzensiz göç akımları tarafından şekillenmektedir. Demografik dönüşüm, bazı üye ülkelerde genç nüfusun yüksekliği ile ekonomik fırsat yaratabilirken; bazı ülkelerde nüfus yaşlanması, işgücü açığı ve sosyal güvenlik sistemleri üzerinde baskı oluşturmaktadır (Çiçek, 2020, ss. 265-267). Bu durum, göç yönetiminin sadece sınır kontrolü ile sınırlı olmayan; işgücü piyasalarını, eğitim politikalarını, hareketlilik anlaşmalarını ve toplumsal uyum mekanizmalarını kapsayan geniş bir politika alanı olması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Göç akımları ve temel dinamikler, teşkilat üyelerinin farklı göç profillerine sahip olmalarına rağmen, bölgesel ortak çıkarlar etrafında birleşebilecekleri bir politika zemininin var olduğunu göstermektedir. Bu zemin özellikle ekonomik iş birliği, nitelikli işgücü dolaşımı ve ticaret mekanizmalarının gelişimi açısından önem taşır.

Göçün bölgesel baskılarla kesiştiği noktalarda ise TDT'nin karşı karşıya olduğu meydan okumalar daha karmaşık bir hâl almaktadır. Afganistan menşeli hareketlilik, Orta Asya'da istikrarsızlık riskini artıran, insani boyutu kadar güvenlik etkileri de olan bir olgu olarak teşkilatın öncelikli gündem maddesi olmaya devam etmektedir. Rusya-Ukrayna krizinin tetiklediği yer değiştirmeler ise bölgesel istikrarı etkileyen yeni bir göç dalgası yaratmış; bu durum TDT coğrafyasında hem insani koordinasyon hem de sınır güvenliği açısından ilave yükler doğurmuştur. Ayrıca iklim değişikliğinin tetiklediği çevresel göç potansiyeli, uzun vadede TDT'nin gündemini belirleyecek yapısal sorunlardan biri olmaya adaydır. Su kaynaklarının azalması, tarımın kırılganlaşması, kırsal yaşamın sürdürülemez hâle gelmesi ve aşırı iklim olaylarının artması hem ülke

içi yerinden edilmelere hem de sınır aşan hareketlilik risklerine yol açabilir. Bu nedenle TDT'nin göç yönetimi yaklaşımı, iklim değişikliğinin etkilerini dikkate alan uzun vadeli uyum politikalarıyla desteklenmek zorundadır.

Öte yandan, TDT'nin kurumsal yapısındaki gelişmeler, teşkilatın göç yönetimi konusunda giderek daha profesyonel, daha koordineli ve daha kapsamlı bir çerçeve oluşturmaya yöneldiğini göstermektedir. Ortak politika belgeleri, uzmanlar düzeyinde gerçekleştirilen toplantılar, bilgi paylaşımı mekanizmaları, düzensiz göçle mücadele süreçleri ve insani yardım faaliyetleri, bölgesel uyumun giderek güçlendiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, bölgesel dinamiklerin karmaşıklığı, TDT ülkelerinin ekonomik ve toplumsal farklılıkları ve göç politikalarının ulusal güvenlik ile sıkı ilişki içinde olması, kurumsal derinleşmeyi hem zorunlu hem de zorlu bir süreç hâline getirmektedir. Bu noktada, geleceğe yönelik senaryolar içinde değerlendirilen ortak göç ajansı kurulması, dijital göç yönetim sistemlerinin entegrasyonu ve 2030-2050 dönemine ilişkin stratejik projeksiyonlar, TDT'nin göç yönetiminde daha ileri bir aşamaya geçme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Dijital altyapıların uyumlaştırılması, veri paylaşımının güvenli ve kesintisiz hâle getirilmesi, insan ticareti ve kaçakçılık ağlarına karşı ortak teknolojik kapasite geliştirilmesi, teşkilatın kurumsal etkinliğini artırabilecek önemli araçlardır. Ayrıca, iklim göçü riskine karşı ortak erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi de uzun vadeli planlamanın kaçınılmaz bir parçasıdır.

Bu çerçevede, çalışmanın genel bulguları TDT'nin göç yönetimini giderek daha bütüncül bir şekilde ele aldığını, ancak bunun hâlen gelişmekte olan bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Teşkilat, bölgesel göç dinamiklerinin hem fırsatlarını hem de risklerini aynı anda barındırdığı bir coğrafyada yer aldığından, ulusal politikalar ile bölgesel iş birliği arasında uyumlu bir denge kurmak zorundadır. Ekonomik entegrasyon ve işgücü hareketliliği, TDT için önemli fırsatlar yaratmaya devam ederken; düzensiz göç, güvenlik tehditleri, bölgesel çatışmalar ve iklim kaynaklı baskılar teşkilatın politika kapasitesini zorlayan faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle TDT'nin gelecekteki başarısı, göç yönetimi alanında geliştirilecek ortak stratejilerin kapsamına, derinliğine ve sürdürülebilirliğine bağlı olacaktır.

Sonuç olarak, TDT'nin göç yönetimi yaklaşımı, yalnızca teknik yönetim süreçlerinden ibaret olmayan; bölgesel istikrarı, ekonomik kalkınmayı, toplumsal uyumu ve güvenlik mimarisini doğrudan şekillendiren kapsayıcı bir politika alanıdır. Teşkilatın karşı karşıya olduğu meydan okumalar çok boyutlu, uzun vadeli ve değişken nitelikte olsa da kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, üyeler arası iş birliğinin artırılması ve dijital dönüşümün göç politikalarına entegre edilmesi, TDT'nin bu alanı daha etkin bir biçimde yönetmesini sağlayacak

temel unsurlardır. Dolayısıyla TDT'nin gelecekte bölgesel göç yönetiminde referans bir yapı hâline gelebilmesi, bugün atacağı stratejik adımlara ve ortak vizyonun kurumsal davranışa dönüşme derecesine bağlı olacaktır.

Kaynakça

- Arslan, E. (2021). Türkiye’de göç yönetimi: Süreçler, aktörler, politikalar. E. Arslan (Ed.), *Bölgesel gelişmeler ışığında uluslararası göç ve Türkiye* (ss. 1-28). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arslan, E. (2024). Düzensiz Göçleri Engellemede Sınır Güvenlik Duvarlarının Caydırıcılığı Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk İdare Dergisi*, 95(500), 13-37.
- Arya, A., Nardon, L., & Riyadh, M. (2022). Information and communication technology in migration: A framework for applications, customization, and research. *arXiv*.
- Betts, A. (Ed.). (2011). *Global Migration Governance*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199600458.001.0001>
- Betts, A., & Collier, P. (2017). *Refuge: Transforming a broken refugee system*. Penguin Random House.
- Bloom, D. E., Canning, D., & Sevilla, J. (2003). *The demographic dividend: A new perspective on the economic consequences of population change* (s. 1-106). RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1274.html
- Cooper, K. (2020). Placeless People: Writing, Rights and Refugees, *Migration Studies*, 8(3), 484-485.
- Çiçek, A. (2020). Uluslararası göç Türkiye’de göç yönetimi ve entegrasyon politikaları: Geçici koruma altındaki Suriyeliler. Ş. A. Bozatay (Ed.), *Türkiye’nin toplumsal yapısı üzerine yazılar* (ss. 245-269). Detay Yayıncılık.
- Çiçek, A. & Taylan, Ö. (2021). Türkiye’nin stratejik göç yönetimi hamlesi: 2018-2023 uyum strateji belgesi ve eylem planının analizi. E. Arslan (Ed.), *Yerel ve küresel ekseninde uluslararası göç üzerine incelemeler* (ss. 225-248). Nobel Akademik Yayıncılık.
- FAO. (2023). *Climate change impacts on agriculture and migration in Central Asia*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://doi.org/10.4060/cc2345en> 27 Kasım 2025 tarihinde <https://www.fao.org/publications/climate-change-central-asia/en/> adresinden alınmıştır.
- Ertuğrul, Ü. E. (2022). Azerbaycan-Ermenistan ateşkesine göre yerinden edilenlerin Dağlık Karabağ’a geri dönüşü. *Biliş*, 101, 57-86. <https://doi.org/10.12995/bilig.10103>
- Geddes, A., Vera Espinoza, M., Hadj-Abdou, L., & Brumat, L. (Eds.). (2019). *The dynamics of regional migration governance*. Edward Elgar Publishing.
- Huysmans, J. (2000). The European Union and the securitization of migration. *Journal of Common Market Studies*, 38(5), 751-777. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00263>

- ICG. (2021). *Central Asia's security challenges: Borders, terrorism, and migration*. International Crisis Group. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/central-asia/central-asias-security-challenges-borders-terrorism-and-migration> adresinden alınmıştır.
- IOM. (2022). *World migration report 2022*. International Organization for Migration. <https://doi.org/10.18356/5c27a6e6-en> 27 Kasım 2025 tarihinde <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022> adresinden alınmıştır.
- IOM. (2023a). *Migration flows and humanitarian response: Impacts of the Ukraine crisis in Eurasia*. International Organization for Migration. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://www.iom.int/reports/migration-flows-ukraine-crisis-eurasia> adresinden alınmıştır.
- IOM. (2023b). *Migration in the context of climate and environmental changes within Central Asia and to the European Union and the Russian Federation* (R. Viviane vd., Haz. — PDF, s. 1–104). International Organization for Migration. 27 Kasım 2025 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/pub2023-041-el-migration-in-the-context-of-climate-ca-eu-rf_1.pdf adresinden alınmıştır.
- IOM. (2024). *Migration in the context of climate and environmental changes within Central Asia and to the European Union and the Russian Federation* (104 s.). International Organization for Migration. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://publications.iom.int/books/migration-context-climate-and-environmental-changes-within-central-asia-and-european-union> adresinden alınmıştır.
- Kuldasheva, Z. (2024). Labor migration in Central Asia: issues, impacts, and strategic solutions. *Medzinárodné vzťahy – Slovak Journal of International Relations*, 22(2), 162 – 182. <https://doi.org/10.53465/SJIR.1339-2751.2024.2.162-182>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2022). *International migration outlook 2022*. OECD Publishing.
- Özsoy, B. (2023). ‘Türk Dünyası’ söylemi içinde Türk Devletleri Teşkilatı’nın rolü ve önemi. *Anasay*, 25, 40–55. <https://doi.org/10.33404/anasay.1324953>
- Papademetriou, D. G., & Sumption, M. (2019). *Global Digital Migration Governance: Technologies, Rights, and Responsibilities*. Migration Policy Institute.
- Rayp, G., Ruysen, I., & Marchand, K. (Eds.). (2021). *Regional integration and migration governance in the Global South*. Maastricht University / UNU-MERIT.
- Scholten, P. (2021). Regional migration governance and policy coherence: The importance of linking migration with energy, transport and trade policies. In *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (s. 314–330). Oxford University Press.

- Tacoli, C., Mcgranahan, G., & Satterthwaite, D. (2015). *Urbanization , Rural – urban Migration and Urban Poverty*. Brill Publishing.
- Triandafyllidou, A. (2025). *Migration governance in a globalising and digitalising world. Comparative Migration Studies*, 13(1), 40. <https://doi.org/10.1186/s40878-025-00460-0>
- Turan, A. (2023a). Türkiye’de göç yönetimi: “Ekonomi ve güvenlik” kaynaklı göçleri siyasi kararlar üzerinden düşünmek. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 622–649.
- Turan A, (2023b). Türkiye’de göç ve siyasi boyutları, *Journal of Economics and Administrative Sciences*, 24(3), 331-347.
- UNDRR. (2022). *Global assessment report on disaster risk reduction 2022*. UNDRR. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://globalplatform.undrr.org/2022/sites/default/files/2022-04/Global%20Assessment%20Report%20on%20Disaster%20Risk%20Reduction%202022.pdf> adresinden alınmıştır.
- UNFPA. (2025). *Demographic dividends and sustainable development in Central Asia*. UNFPA. 26 Kasım 2025 tarihinde https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2025-09/22_Demographics%20and%20SD_V8_0.pdf adresinden alınmıştır.
- UNHCR. (2021). *Afghanistan situation — Global report 2021* (UNHCR Global Reports). *United Nations High Commissioner for Refugees*. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://reporting.unhcr.org/sites/default/files/2021-09/Global%20Report%202021%20-%20Afghanistan%20situation.pdf> adresinden alınmıştır.
- UNHCR. (2022). *Ukraine situation — Global report 2022* (UNHCR Global Reports). *United Nations High Commissioner for Refugees*. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://reporting.unhcr.org/ukraine-situation-global-report-2022> adresinden alınmıştır.
- UNHCR. (2023). *Global trends: Forced displacement in 2022. United Nations High Commissioner for Refugees*. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://www.unhcr.org/globaltrends2022/> adresinden alınmıştır.
- UNODC. (2022). *Transnational organized crime in Central Asia: Trends and responses. United Nations Office on Drugs and Crime*. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/Transnational-Organized-Crime-Central-Asia.html> adresinden alınmıştır.
- World Bank. (2022). *Remittances to reach \$630 billion in 2022 with record flows into Ukraine. World Bank*. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/05/11/remittances-to-reach-630-billion-in-2022-with-record-flows-into-ukraine> adresinden alınmıştır.
- World Bank. (2023a). *Migration and labor mobility in the wake of the Russia-Ukraine conflict. World Bank*. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://www.wor>

ldbank.org/en/publication/migration-labor-mobility-russia-ukraine adresinden alınmıştır.

World Bank. (2023b). *World Development Report 2023: Global demographic change and migration flows*. World Bank. 27 Kasım 2025 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023> adresinden alınmıştır.

World Bank. (2024). *The Journey Ahead: Supporting Successful Migration in Europe and Central Asia*. World Bank. 27 Kasım 2027 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/journey-ahead-supporting-successful-migration-in-europe-and-central-asia> adresinden alınmıştır.

Yilmaz, E., Tamam, L., & Cengisiz, C. (2024). Post-traumatic stress disorder among long-term resettled Syrian refugees in Turkey: A comprehensive analysis of pre- and post-migratory factors. *Frontiers in Psychiatry*, 15, Article 1352288. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2024.1352288>

Zetter, R. (2020). *Protecting forced migrants: Norms, policies and practices*. Routledge.

